

Павленко Ю. Педагогічні погляди В.О. Сухомлинського на зміст і значення музейної роботи у навчальному закладі / Юлія Павленко // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 1-2. – С. 15–16.

Юлія Павленко

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ РОБОТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Аналізується педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського з метою виявлення його поглядів на зміст і значення музейної роботи у навчальному закладі. Розглядаються аспекти музейної роботи у Павлиській середній школі.

Анализируется педагогическое наследие В.А. Сухомлинского с целью выявления его взглядов на содержание и значение музейной работы в учебном заведении. Рассматриваются аспекты музейной работы в Павлышской средней школе.

The pedagogical inheritance analyses V.O. Sukhomlinsky with the purpose of exposure of his looks on maintenance and value of museum work in the educational establishment. The aspects of museum work at the Pavlishskaya secondary school consider.

Багатогранна діяльність та величезна педагогічна спадщина видатного педагога, керівника, вченого В.О. Сухомлинського створили міцне підґрунтя для наукового вивчення і творчого використання. Дослідниками постійно аналізується доробок ученого, здійснюється розвиток його педагогічних ідей.

Серед безлічі аспектів творчості В.О. Сухомлинського одним із мало вивчених залишається питання його поглядів на зміст і значення музейної роботи у навчальному закладі.

Відразу зауважимо, що під музейною роботою у навчальному закладі маємо на увазі специфічну діяльність у закладі освіти, яка набуває ознак музейної. Ця проблема розглядається В.О. Сухомлинським у не багатьох творах. У таких працях як „Павлиська середня школа”, „Розмова з молодим директором”, „Народження громадянина” вчений висвітлює це питання у контексті таких педагогічних явищ: матеріальна база школи, середовище навчання й виховання учнів та професійної діяльності вчителя, фактор освітньо-виховного впливу.

Серед класних кімнат, предметних кабінетів, цільових куточків, лабораторій, та інших приміщень Павлівської школи займав своє визначене місце і шкільний музей, якому відводилося важливе місце і який, власне, був основним осередком музейної роботи у навчальному закладі, очолюваному В.О. Сухомлинським. До нього ставилися шанобливо і трепетно, адже це не просто кімната, а сховище скарбів дорогих кожному, тут „збирається все, що розуміється й переживається шкільним колективом як честь і гідність школи, що об'єднує усіх у єдину сім'ю” [2, 104].

Наявність у школі музею – це факт, який підтверджує дієвість і значимість музейної роботи. Окрім того, аналізуючи друковані праці В.О. Сухомлинського, переконуємося, що у Павлівші ознаки такої роботи можна спостерігати і поза стінами шкільного музею. Так, учні й учителі займалися колекціонуванням „цінних” для школи речей, створювали архіви рукописних журналів, стінгазет, здійснювали анотування та описи своїх зібрань, виготовляли різноманітні стенди та плакати-монтажі, влаштовували цікаві виставки та огляди, використовували усе зібране у навчально-виховному процесі.

Якщо розглянути названі вище види робіт із позицій музейництва і застосувати спеціальну термінологію, то пересвідчимося, що у навчальному закладі здійснювали різні види музейної діяльності: комплектування, облік, зберігання, вивчення зібрань (фондів), підготовка та побудова експозицій, навчально-виховна робота музейними засобами.

Директор Павлівської середньої школи В.О. Сухомлинський великого значення надавав оформленню навчальних корпусів. Та й узагалі, до утримання матеріальної бази школи ставив особливі вимоги. При цьому слід наголосити, що матеріальна база школи розглядається вченим у широкому аспекті. По-перше, як сукупність приміщень школи, земельних ділянок та обладнання (найчастіше цим обмежуються, визначаючи матеріальну базу школи). По-друге, як обстановка, що оточує дітей у школі. По-третє, як умова, необхідна для повноцінного педагогічного процесу. По-четверте, як засіб впливу на духовний світ вихованців.

В.О. Сухомлинський писав, що для фізичного, розумового, морального й естетичного виховання дитини можна використати усе, що її оточує. Цей підхід ученого до обстановки, як до умови й засобу навчання й виховання, випередив свій час, адже у педагогічній науці теорія про середовище навчання до тепер знаходиться у стадії становлення.

Поняття „середовище” за В.О. Сухомлинським, широке й багатопланове. Це і „світ речей оточуючих дитину, і вчинки старших, і особистий приклад учителя, і загальний моральний тонус життя шкільного колективу” [2, 574].

Про навчальну й виховну функцію обстановки шкільного приміщення у Сухомлинського зустрічаємо досить часто. На його думку, все, що дитина бачить навколо себе, у коридорі, класі, майстерні і т. д. формує її духовне обличчя. Тому слід прагнути, „щоб у школі й стіни говорили”.

Говорячи про мову музейного середовища, розуміємо, що тут кожен предмет – окрема історія, яка приховує величезні резерви для морального, естетичного, патріотичного виховання. Крім того, у школі – це ще й абсолютно оригінальна база наочних посібників.

Про зміст і значення діяльності шкільного музею у навчанні і вихованні школярів та про значення музейної роботи в навчально-освітніх закладах для утвердження наочності як принципу дидактики писали відомі музеєзнавці та педагоги: О.Г. Ванслова, Н.І. Ганнусенко, М.Г. Заїрова, Д.В. Кацюба, А.К. Ломунова, О.В. Ляпін, Т.І. Мацейків, З.А. Огризко, Ю.А. Омельченко, Є.А. Павлюченко, А.Е. Сейненський та інші.

Мистецтво виховання, як стверджував В.О. Сухомлинський, полягає у тому, „щоб виховували не тільки людські відносини, не тільки приклад старших, не тільки традиції, а і речі – матеріальні й духовні цінності. Виховання середовищем, обстановкою, речами – одна з найтонших сфер педагогічного процесу” [2, 93].

Видатний педагог-гуманіст надавав особливої уваги естетичному вихованню і вважав, що основним фактором його здійснення є включення дитини у світ мистецтва. В галузі музейництва найбільшими можливостями для цього виду виховання володіє профільна група художніх музеїв, галерей мистецтв. Та через

територіальну віддаленість вони майже не доступні для сільської школи, але не можна допускати, щоб від цього втрачали школярі. Керівництво і вчительський колектив повинні знаходити шляхи вирішення подібних проблем.

У цьому контексті музейна робота в „Школі радості” здійснювалася через спеціально організовані „сеанси” розглядання картин, створення дітьми власних картинних галерей (збирання репродукцій картин), оформлення виставок творчих дитячих робіт у шкільних приміщеннях. Ця робота була цілеспрямованою і систематичною, оскільки, Василь Олександрович турбувався про накопичення у вихованців естетичних вражень, він був переконаний, що вже в дитинстві людина повинна навчитися індивідуально освоювати естетичні цінності. „Очі – це надзвичайно складний світ думок, почуттів, переживань. Ціла система бесід, пов’язаних із розгляданням картин, у нас була присвячена цьому світові” [3, 184].

Активна діяльність в освоєнні дійсності – істотна ознака моделі виховання В.О. Сухомлинського. У школі під голубим небом діти активно трудилися, як розумово так і фізично, вони залучалися до різноманітних видів праці: навчальної, виробничої, індивідуальної, колективної. Майже все в Павлиші створювалося руками дітей, діяло близько вісімдесяти гуртків. Звісно, що і музейна робота організовувалася за безпосередньої участі школярів, руками яких, власне, створювався й утримувався шкільний музей.

Вдумливий і турботливий керівник Павлиської середньої школи приділяв значну увагу спеціально організованій роботі не тільки з учнівським, а і вчительським колективом. В.О. Сухомлинським вироблено систему вимог до особистості вчителя та його психолого-педагогічної підготовки. На сьогодні ця проблема привертає до себе увагу багатьох науковців: М.А. Антонець, С.С. Вітвицька, В.М. Гриньова, В.О. Кравцов, Л.Д. Попова, Л.С. Бондар, І.А. Зязюн, А.М. Шпортенко, М.Д. Штурмай, К.А. Юр’єва.

Директор Павлиша хотів бачити серед учителів своєї школи людей високої духовної та професійної культури. Підкреслюючи значимість професійних умінь вчителя керувати діяльністю учнів, подавати власний приклад праці та самоосвіти,

вчений писав: „Щоб дати учням іскорку знань, вчителеві треба ввібрати ціле море світла” [3, 105].

Розкриваючи особливості професійної підготовки вчителя В.О. Сухомлинський, у своїх працях наголошував на необхідності засвоєння теоретичних знань у галузі гуманітарних наук, формування вмінь і навичок художньо-естетичної діяльності. На думку вченого така підготовка мала здійснюватися через спеціально організовану освіту вчителів у різних формах роботи учительського колективу школи та їхню самоосвіту: читання педагогічної, мистецтвознавчої, науково-популярної літератури, відвідування театрів і музеїв, перегляд просвітницьких телепередач та ін. [1,30].

Таким чином, аналіз спадщини В.О. Сухомлинського показує, що у його педагогічних поглядах музейна робота у навчальному закладі відображується як система таких основних її видів: збиральницька, фондова (комплектування, зберігання), експозиційна, освітньо-виховна. Можна виділити два рівні реалізації цієї системи: основний (діяльність шкільного музею) і додатковий (робота, яка має ознаки музейної і здійснюється поза межами музею). Значення, яке надавалося музейній роботі, підкреслюється виключним ставленням до музейних предметів як до цінностей історичного, естетичного, навчально-виховного потенціалу.

Шкільний музей розглядався В.О. Сухомлинським як складова матеріальної бази школи, середовище, в якому може вирішуватися багато організаційних та навчально-виховних завдань. І вчитель і учень, потрапляючи в це середовище, діючи в ньому, переживали емоційний вплив, який призводив до формування певних особистісних рис, формування духовної культури. Це наштовхує на думку, що музейну роботу в закладі освіти можна розглядати як фактор навчання й виховання учнів, якщо йде мова про загальноосвітню школу, та фактор професійної підготовки вчителя, якщо говоримо про вищий навчальний педагогічний заклад.

Література:

1. Попова Л.Д., Юр'єва К.А. В.О. Сухомлинський про особистість вчителя та його загально педагогічну підготовку. – Х.: Фірма „РЦНІТ”, 1999. – 72 с.

2. Сухомлинський В.А. Избранные произведения: В 5 т.– К.: Рад. школа, – 1979 – Т. 4. Павлышская средняя школа. Разговор с молодым директором школы. 1980. 670 с.
3. Сухомлинський В.А. О воспитании. – М.: Политиздат, 1988. – 270 с.